

Sadovnictví zakládání a pěstování peckovin

prof. Ing. Vojtěch Řezníček, CSc.

PROGRAM ROZVOJE VENKOVA

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí

Historie ovocnictví

Ovocné dřeviny jsou neodmyslitelnou součástí venkovské i městské krajiny, jsou spolutvůrci charakteristického rázu krajiny.

- Jižní Morava - réva vinná, meruňky
- Pálava - dřín, mahalebka
- Českomoravská vrchovina - růže šípková, trnky
- Bílé Karpaty - durancie, Špendlík žlutý, Jadernička moravská
- Valašsko - Jadernička moravská, slivoně, švestky
- Východní Čechy - třešně, jabloně
- Severní Čechy - hrušně

Význam pěstování ovocných druhů

Výskyt ovocných stromů

- ovocné aleje, stromořadí
- soliterní stromy na mezích, okrajích lesa, u úvozových cest
- extenzivní sady, polní sady, zahrady

Ovocné stromy

- vymezovaly majetky
- sloužily jako hromosvody u hospodářských, obytných stavení

Hospodářský význam

- ovoce stolní
- ovoce pro zpracování
- využití dřeva (třešeň ptačka. ořešák vlašský)

Mimoprodukční význam - spolutvůrce prostředí

Význam spočívá v:

- produkci kyslíku
- zmírnění klimatu
- zmírnění vzdušného proudění
- transpiraci a v tvorbě stínu
- zabránění vodní a větrné eroze

Ovocné dřeviny plní funkci

- **biologickou** (posílení a stabilizace ekologických vazeb)
- **meliorační** (osazování skládek, protierozní meze)
- **izolační** (ochrana před hlukem, prachem, optická bariéra)
- **asanační** (zlepšení hygienických poměrů ovzduší)
- **kulturní** (uchování kulturního charakteru krajiny, historických, sakrálních staveb)
- **estetickou** (zachování měkké a zvlněné středoevropské krajiny)
- **naučnou** (výchova k estetice, kultuře, ochraně krajiny)
- **rekreační** (zachování rekreačního potenciálu krajiny)

Společenský význam

- při aktivním odpočinku (kvetoucí aleje, plodné sady)
- při naplňování smyslu života (pozitivní působení na myšlení i konání)
- při výuce mládeže (učení trpělivosti, systematickosti, praktickým dovednostem)
- při studiu regionální historie, etnografie a dialektologie (motivy ovoce tvoří jednu z velkých celků dialektologického bohatství českého jazyka – TETERA 1994 uvádí 6 500 českých pojmenování pro jabloně, názvy se objevují v pojmenování obcí, tratí, příjmeních atd.; vnímavost těchto pěstitelů dala vzniknout pořekadlům, pravidlům, pranostikám; existuje mnoho krásných lidových písní básní, pořekadel a sentencí o ovocném stromu)

Staré a krajové odrůdy

Staré a krajové odrůdy mají ekonomickou a kulturní hodnotu, která je dána

- originalitou
- nenahraditelností
- je součástí dědictví lidstva

Pozornost je zaměřena na ochranu biologické rozmanitosti – biodiverzity, která je představována diverzitou genů, populací, druhů, společenstev, ekosystémů až biosfer.

Rozmanitost rostlin je unikátním a nenahraditelným bohatstvím, kterou vytvořila příroda a později cílevědomá činnost člověka.

Původ u starých a krajových odrůd většinou neznáme, vznikly náhodně a vzhledem ke svým kvalitám se šířily do okolí.

Jejich předností je:

- dokonalá přizpůsobivost k půdním a klimatickým podmínkám
- vysoká odolnost vůči řadě škodlivých činitelů

Jsou využívány ve šlechtitelských programech jako donory rezistence (odolnost vůči houbovým chorobám, poklesům teplot, tolerantní k zamokření, suchu, zasolení apod.)

Vysazují se v marginálních oblastech, některé se uplatňují přímo v ekologických systémech pěstování.

Výběr odrůd peckovin

- funkce hospodářská – produkce ovoce
- funkce obohacení krajiny – charakter růstu stromu a jeho adaptibilita

Odrůdy produkčního významu

- velkoplodé
- atraktivního vzhledu
- odolné vůči houbovým chorobám

Odrůdy slivoní odolné vůči šarce:

‘Špendlík žlutý’, ‘Durancie’, ‘Bílá trnečka’

Ošetřování ovocných dřevin

Ošetřování ovocných dřevin je nejčastěji zaměřeno na:

- řez a tvarování
- výživu a hnojení
- závlahu
- ochranu vůči chorobám a škůdcům
- přeroubování

Řez je důležitou součástí komplexního systému péče o ovocné dřeviny.

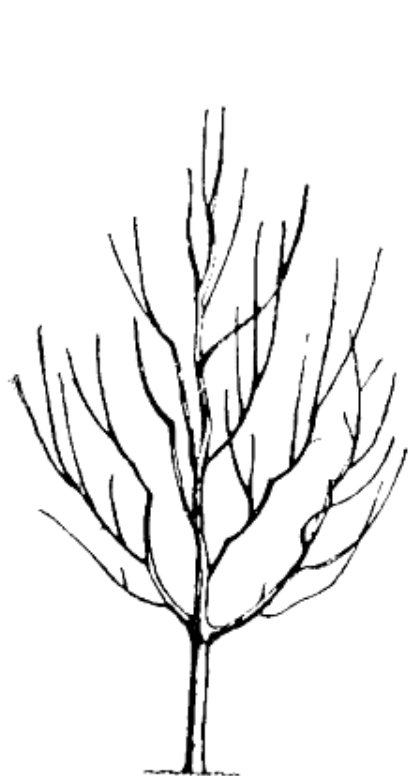
Brtnice - řez stromů

Dle vývojových období bývá řez rozdělován na:

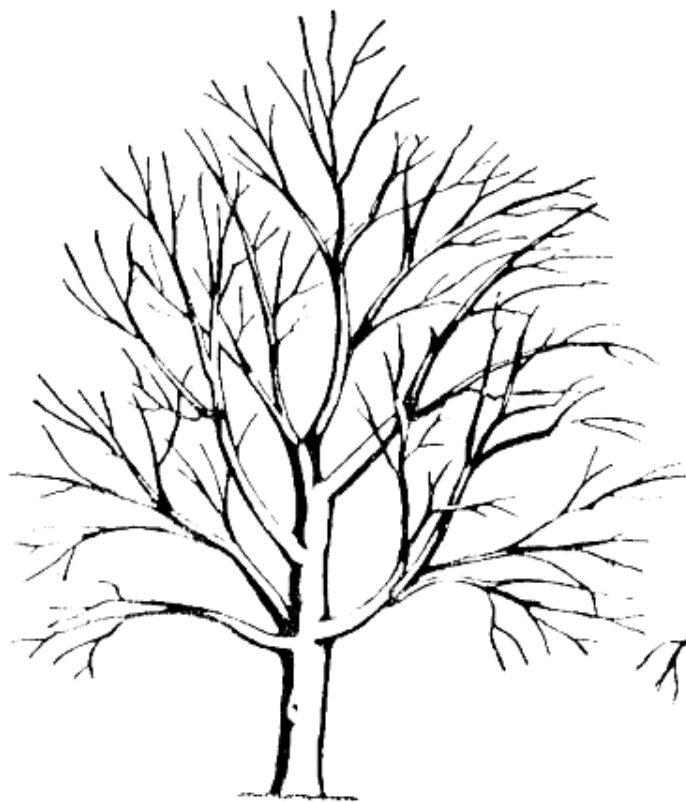
- **Řez v mládí** – řez výchovný, každoročně od prvního do čtvrtého až pátého roku po výsadbě. Je zaměřen na vypěstování kmene a základu kostry koruny a pokračuje na stanovišti v tvarování pevné, pružné a včas plodné koruny.
- **Řez v období plodnosti** – udržovací řez (průklest) je zaměřen na udržení růstu, pravidelné a jakostní plodnosti.
- **Řez ve stáří** – řez zmlazovací, obnovuje kondici stromu, požadovaný růst a zlepšení plodnosti.

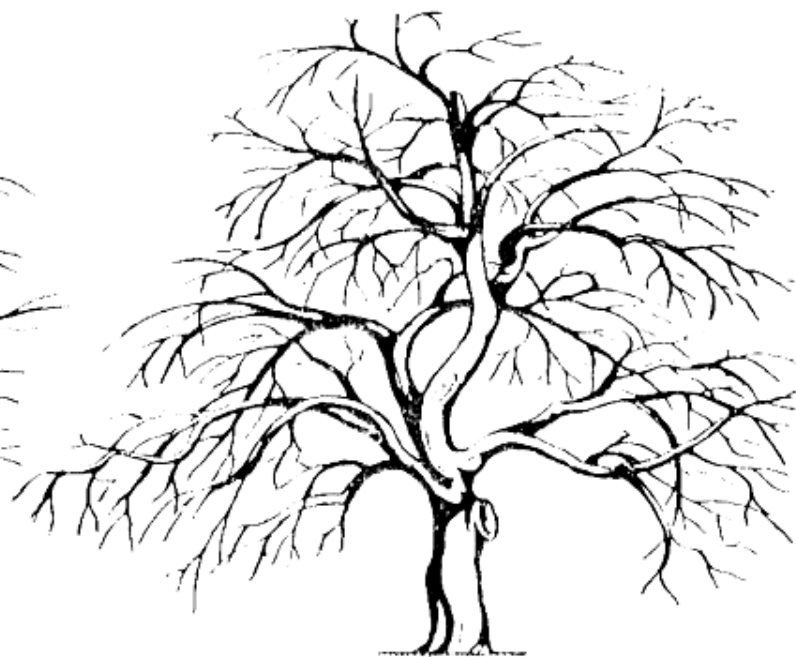
Vývojová období ovocného stromu

Období růstu

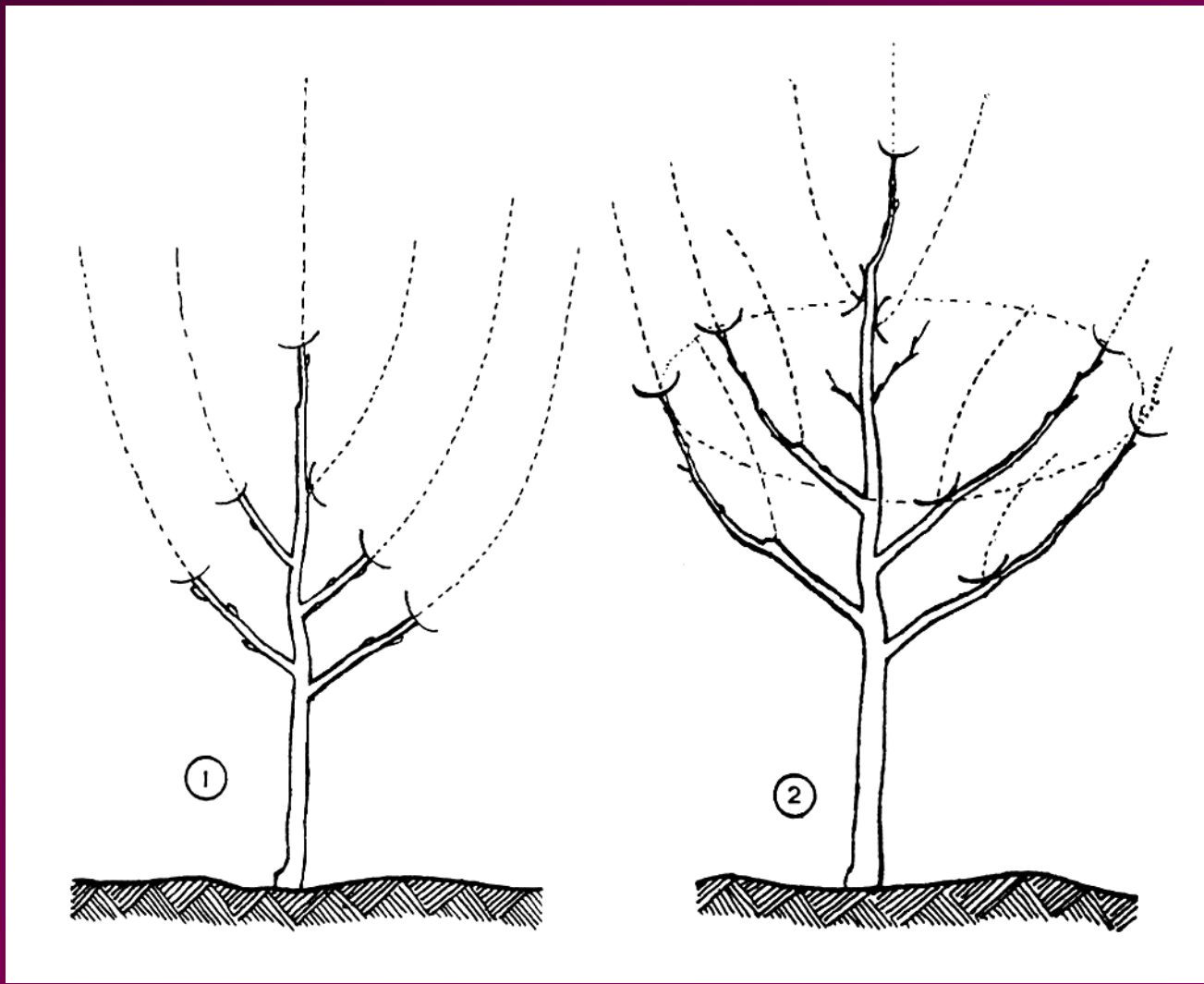

Období plodnosti

Období stárnutí

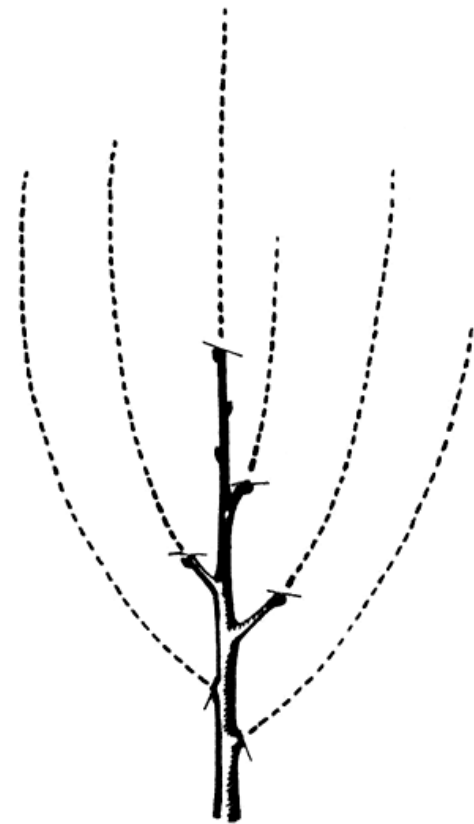
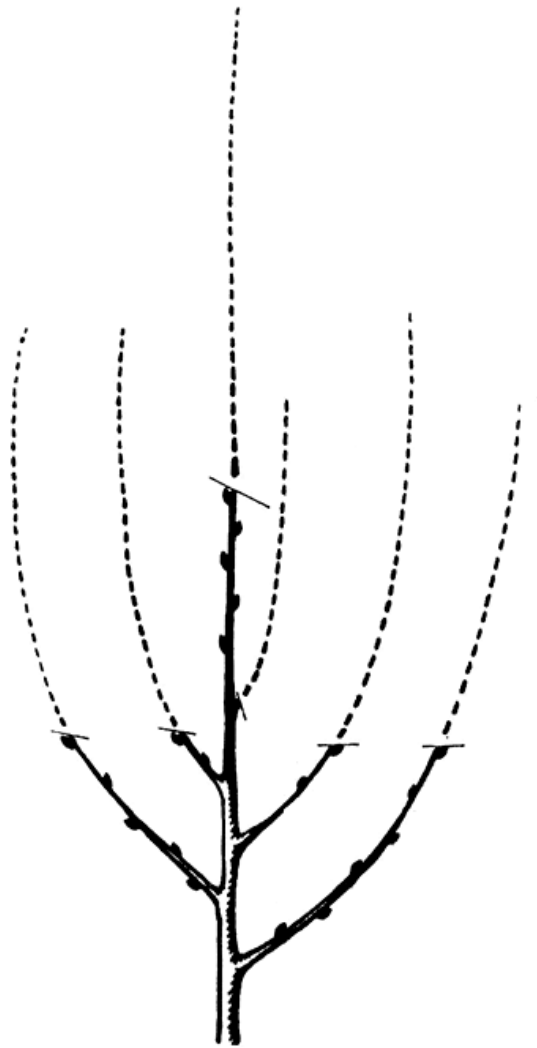
Řez výchovný je nezbytný pro vytvoření dostatečných přírůstků, ale podporuje i ujetí stromků. Při podzimní výsadbě upravujeme korunu až na jaře.

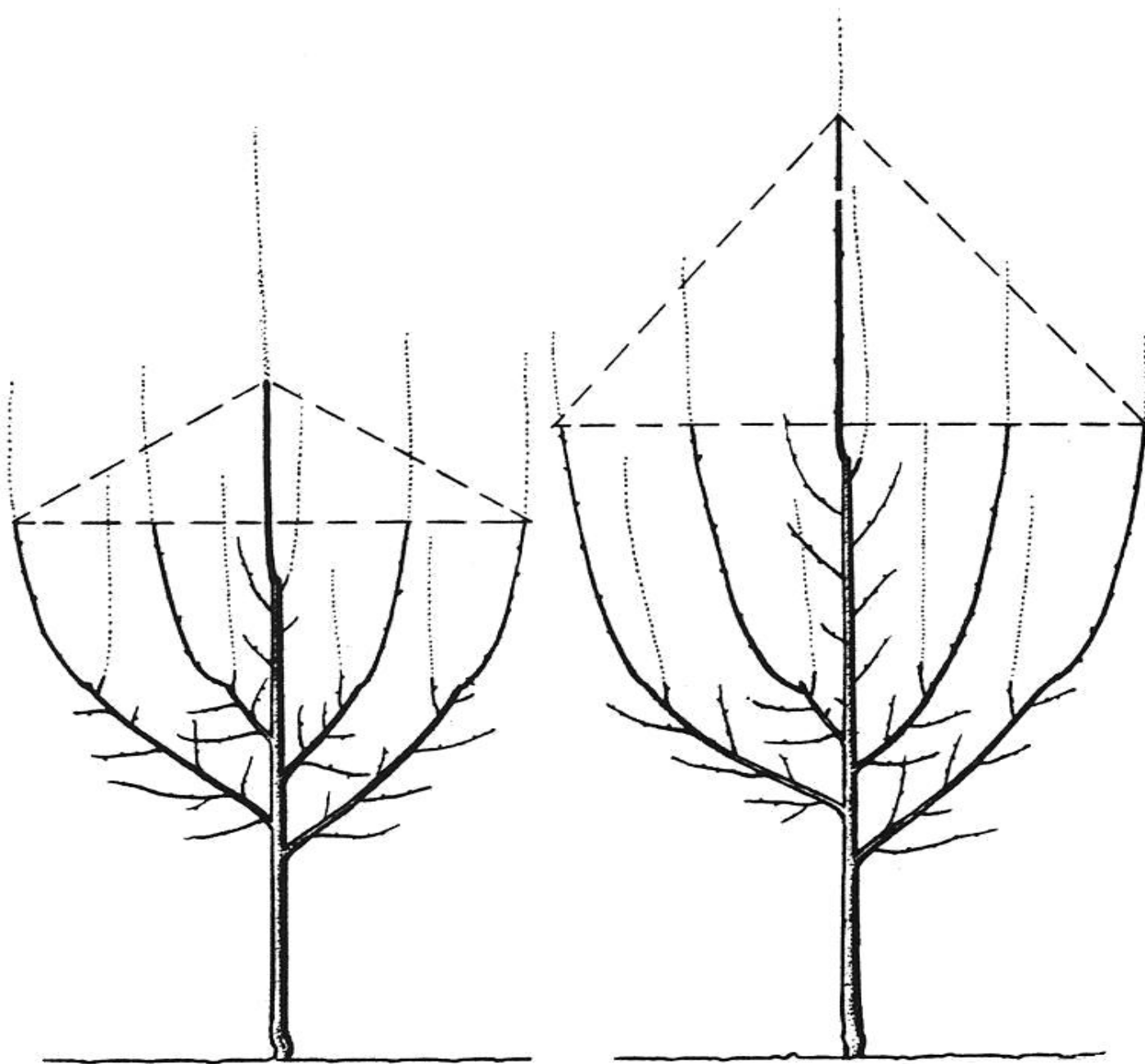
Řez výchovný
- po výsadbě

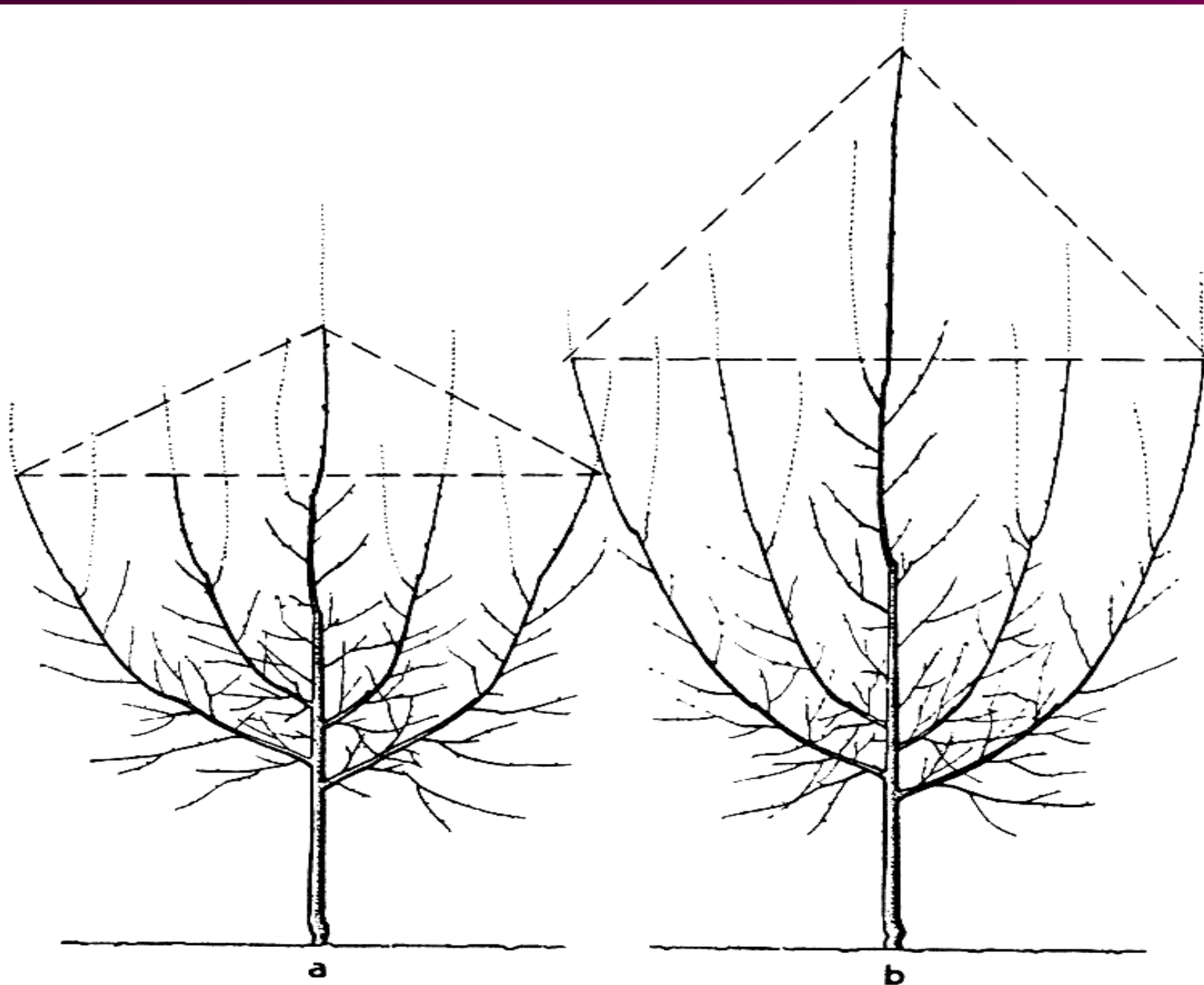
Řez po podzimní a jarní výsadbě

Řez
výchovný
- v prvním
roce

Řez výchovný - ve druhém roce

Řez udržovací podporuje obnovu plodonosného dřeva. S ohledem na různý tvar koruny, charakter růstu, stupeň zestárnutí, vyžaduje každý strom samostatný přístup.

Při ošetření dodržujeme následující pravidla:

- odstraníme nemocné, poškozené větve a výhony
- prosvětlíme korunu, odstraníme nevhodně rostoucí a zahušťující partie
- zkrátíme či úplně odstraníme přestárlé partie s omezeným prodlužovacím růstem
- upravíme tvar koruny – větve bránící běžnému provozu (možnost snížení koruny na úroveň dostupnosti)

'Madame Verté'

Zmlazovací řez

Řez zmlazovací prodlužuje hlubokým zkrácením až obnovením nové koruny období růstu a plodnosti (prodlužuje životnost stromu o 1/3).

Podle stupně zestárnutí, zanedbanosti či poškození stromu použijeme:

- středně hluboké zmlazení (do 4. – 6. letého dřeva)
- hluboké zmlazení (do dřeva ještě staršího, zkracujeme i kosterní větve)
- mírné zmlazení (nejlépe již v období udržovacího řezu)

Zanedbané stromy, hustá koruna

- intenzivní řez (velké množství řezných ran)
- nadměrná tvorba vlků (zahuštění koruny)
- prosvětlovací řez rozložit do 2 - 3 let
  - 1. - 2. rok odřezat silné větve
  - 2. - 3. rok detailní řez a tvarování
- silné větve odstraňovat po částech
- stromy přestárlé a nemocné nemá význam zmlazovat
- jádroviny zmlazujeme v předjaří, **peckoviny a ořešáky po sklizni (srpen)**

Zmlazovací řez u jednotlivých ovocných druhů

Třešně

- zmlazujeme výjimečně, můžeme však snižovat koruny za účelem snazší sklizně
- podstatou je odřezávání málo přístupných větví na nižších rozvětveních, aby každá snížená větev měla pokračování s celým obrostem
- i větší rány se dobře zacelují, aniž by trpěly klejotokem

Višně

- v období plodnosti udržujeme mírným zmlazováním rovnováhu mezi růstem a plodností
- nejvhodnější doba řezu je ihned po sklizni v červenci, srpnu

Švestky, slívy, renklódy, mirabelky

- průklest provádíme každoročně, což podporuje přiměřené přírůstky a tím i plodnost
- jakmile koruna začíná uvnitř vyholovat, zmlazujeme – nejlépe po sklizni (srpen)

Meruňky

- průklest zabezpečuje potřebnou světlost v koruně (odstraňování prosychajících větví, větví rostoucích dovnitř koruny, nebo větví které se kříží)
- nejvhodnější doba pro průklest je po sklizni (červenec, srpen)

Broskvoně

- jakmile jsou přírůstky slabé a tvoří málo plodného dřeva
- zmlazujeme celou korunu až na patu koruny
- k obnově koruny využíváme kolmo rostoucích vlků nebo tažných větví

Mandloně

- mírným průklestem upravujeme světlost v koruně
- řez je vhodné provádět ihned po sklizni

Vlašský ořešák

- zmlazujeme jen tehdy, když došlo k poškození koruny (mráz), jinak platí autoregulační systém
- ořešák má velkou regenerační schopnost a po zmlazení obnoví celou korunu

Líska

- mírným průklestem odřezáváme zahušťující slabší obrost v keři
- po 10-15 letech lísku zmlazujeme
- obnova keře se děje vytvořením nových výhonů (prosvětlením upravíme jejich počet)

Přeroubování

- je nejrychlejším prostředkem dosáhnout v poměrně krátké době sklizně kvalitního ovoce
- přeroubováváme stromy naprosto zdravé, ne staré, zababčelé a nemocné
- důležitým předpokladem je afinita přeroubovaného stromu a štěpované odrůdy

◆ **PŘEROUBOVÁNÍ POUŽÍVÁME**

- ◆ - u planých ovocných stromů
- ◆ - odrůdy, které poskytují podřadné ovoce
- ◆ - nehodící se odrůdy do půdních a klimatických podmínek
- ◆ - chybí-li ve výsadbě opylovač
- ◆ - plodí-li strom málo, nebo nepravidelně
- ◆ - zraje-li ovoce v nevhodnou dobu nebo neuzrává vůbec
- ◆ - u zastaralých odrůd, méně trvanlivých
- ◆ - poškodí-li se koruna stromu zlámáním větví větrem, odřením, či krupobitím

Nejlépe srůstají:

- odrůdy rašící ve stejnou dobu
- odrůdy bujnějšího růstu (podnož, naštěpovaná odrůda)
- u starších stromů použijeme bujnější odrůdu
- u mladších stromů (bujnější vzrůst) použijeme odrůdu slabšího vzrůstu

Hlavní doba přeroubování:

- nejdříve roubujeme peckoviny (třešně, švestky, slívy – březen, meruňky – březen)
- jádroviny, podle stáří stromu od března do května (nejdříve hrušně, později jabloně)

◆ **TECHNIKA PŘEROUBOVÁNÍ**

- ◆ - k přeroubování si připravíme včas roubový materiál
- ◆ - zmlazení a úprava do žádaného tvaru se provádá těsně před přeroubováním
- ◆ - větve se hluboce zkracují o $\frac{2}{3}$ jejich celkové délky i více
- ◆ - na seříznutých kosterních větvích ponecháváme jen slabší ovětvení,
  - ◆ zvětšení asimilační plochy
- ◆ - průměr seříznutí větve nemá přesáhnout
  - ◆ u hrušní 10 až 15 cm
  - ◆ u jabloní 10 cm
  - ◆ u peckovin zvláště třešní 3 až 5 cm
- ◆ - rány většího průměru se špatně zacelují

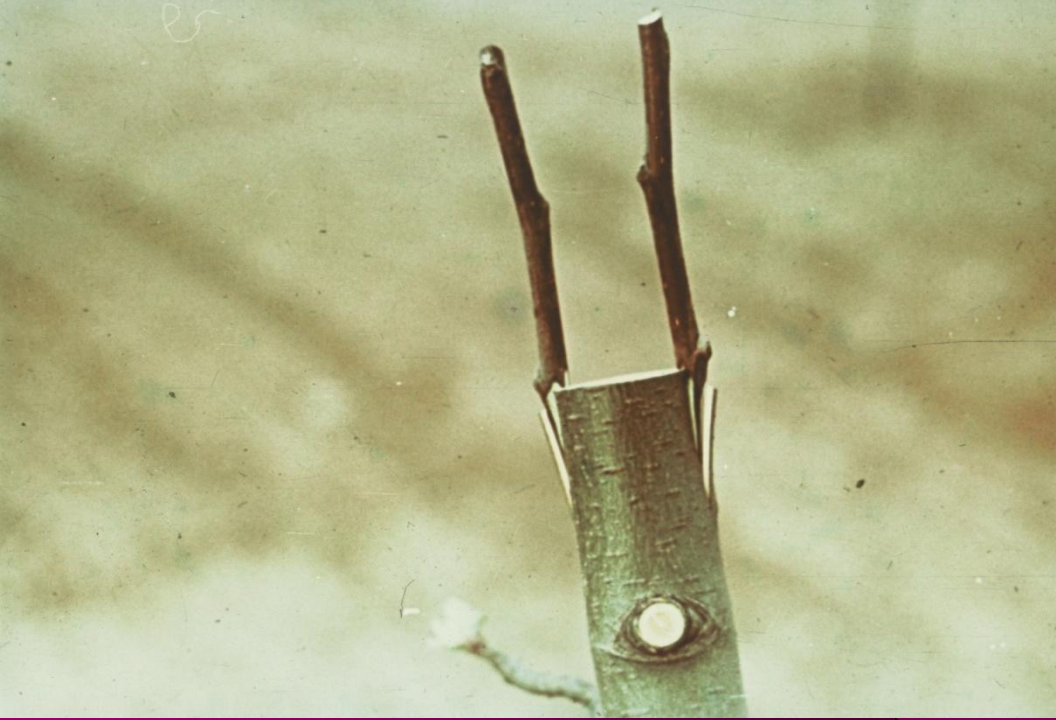

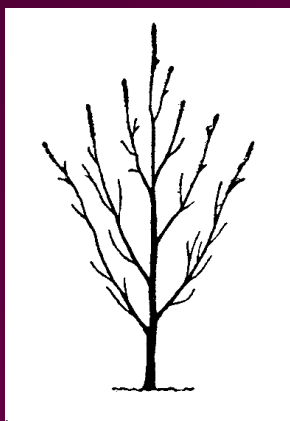

Tvary korun

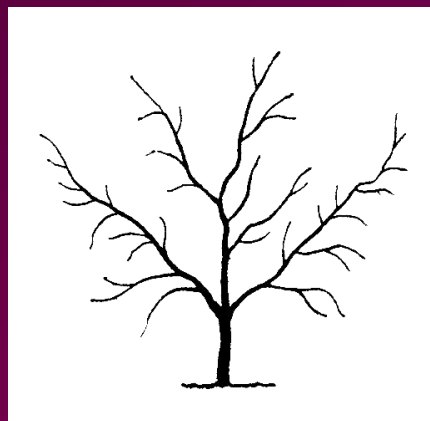
Sloupovitý

(hrušeň 'Křivice')

Úzce nálevkovitý

(višeň 'Sladkovišeň raná')

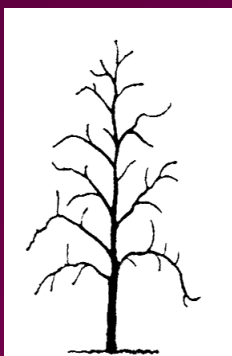
Široce nálevkovitý

(renklóda 'Zelená renklóda')

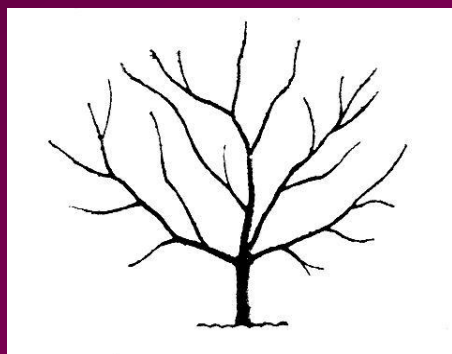
Vznosně kulovitý

(jabloň 'Panenské české')

Pyramidální

(hrušeň 'Hardyho')

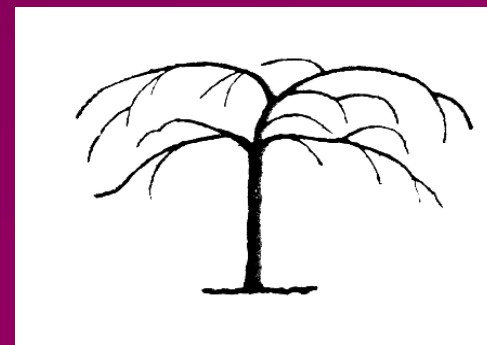
Hranatě zaoblený

(višeň 'Vackova')

Plochý

(jabloň 'Kanadská reneta')

Převislý

(jabloň 'Elis Radke')

Řez na větevni kroužek (ořešák)

Řez třešní

- řez v prvním roce musí být hlubší (u dvojáků vytváříme novou korunu, 6 pupenů)
- korunu zakládáme ze 4 – 5 výhonů, řez na rovnováhu
- letním řezem odstraníme konkurenční letorosty
- ve 3. roce odstraníme vidličnatá rozvětvení a tím ukončíme výchovný řez
- samovolně tvoří etáže a rozvětvení v dostatečné vzdálenosti
- průklest je nejvhodnější po sklizni
- řez snáší špatně snadno trpí klejotokem
- koruny snižujeme zpravidla na nižší rozvětvení (po sklizni)
- používáme **Záhnův řez** – boční větev nemůže být silnější než polovina hlavní osy pod rozvětvením (postupné sesazování na dlouhý oslabeně aktivní čípek – převáděcí řez)

Třešně - vřeteno

Řez višní

- koruna bývá tvořena z předčasného obrostu
- při řezu přihlédneme k charakteru růstu (vzpřímeně rostoucí – sladkovišně, převisle rostoucí – pravé višně)
- řez v době výchovného řezu je hlubší
- v době plodnosti mírným zmlazováním udržujeme rovnováhu mezi růstem a plodností, vhodný je řez po sklizni

Řez švestek, slív, renklód, mirabelek

- výchovný řez probíhá do 4. roku
- v korunce ponecháváme 4 – 5 výhonů
- kolmo rostoucí a vidličnatá rozvětvení odstraňujeme
- vhodný je každoroční průklest, který zajistí přiměřené přírůstky a tím i plodnost
- při krátkých přírůstcích vnitřní obrost zasychá, plody zdrobňují, přistoupíme k mírnému zmlazení
- renklody vyžadují spíše kotlovitý – dutý tvar koruny, střední prodloužení se v pozdějším období růstu samo odklání na jednu či druhou stranu

stěnová výsadba
švestek

Při tvarování korun je důležité vytvoření tupých úhlů odklonu postranních větví. Jedním z prostředků je také nasazování kolíčků.

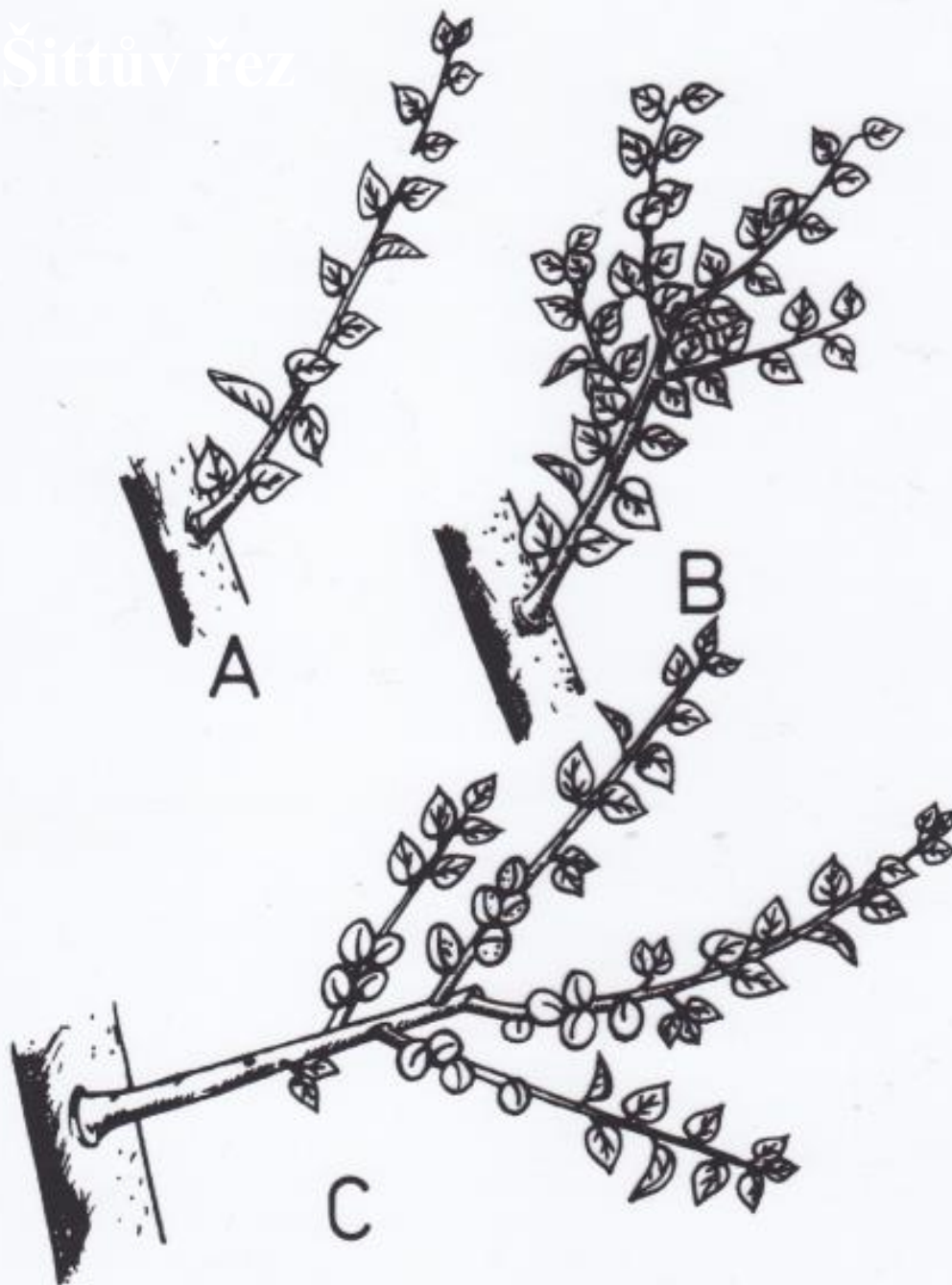
Závažka pro tvarování výhonů vyrobená z betonu.

Řez meruněk

- po výsadbě rostou bujně a mají sklon k terminálnímu růstu
- řez v době vegetace, březen až září
- pro založení korunky vybereme 3 až 4 výhony vhodně rozmístěné po obvodu a větším rozestupu nad sebou
- letním řezem odstraníme konkurenční letorosty rostoucí dovnitř koruny
- prodlužující letorosty délka 0,30 m zakrátíme, květen, červen, Šittův řez (likvidace vrcholového pupenu, omezení auxinu)
- výhony zkracujeme podle zásad podřízenosti vedlejší větve k hlavní
- udržovací řez, průklest je nejvhodnější po sklizni v červenci, do konce srpna
- hluboké zmlazení meruňkám nesvědčí, maximálně do čtyřletého dřeva

Šiftův řez

a)

b)

Meruňky - vřeteno

Řez broskvoní

- bujný vegetativní růst, rychlý vstup do plodnosti a krátká doba produkčního věku
- jarní řez v době tvarování koruny ve fenofázi rašení až do odkvětu
- letní zásahy v červnu až srpnu mají prosvětlovací funkci
  - vybarvenost plodů, vyzrání dřeva – uniformní řez
- po výsadbě na jaře vybereme 3 až 4 výhony (zakrátíme na 2 až 3 pupeny), letní řez není nutný podporuje se asimilační plocha
- ve 2. roce definitivně vybereme 3 až 4 výhony, terminální pupen na nich nezkracujeme
- letní řez se omezí pouze na letorosty rostoucí dovnitř koruny
- ve 3. roce jsou založeny kosterní větve a základy podvěšených větví, ponecháme ty, které směřují ven z koruny, letním řezem prosvětlíme vnitřek koruny
- v dalších letech se stromy dostávají do plné plodnosti, odstraňujeme zahušťující výhony, řídíme počet na kosterních a podvěšených větvích

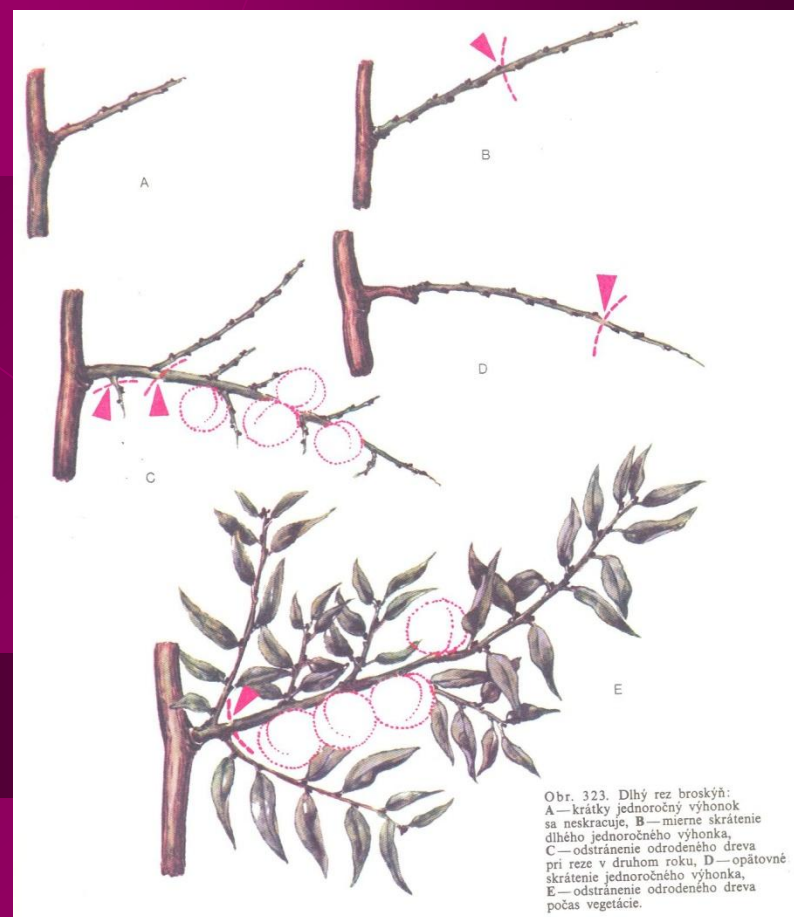

Broskve - vřeteno

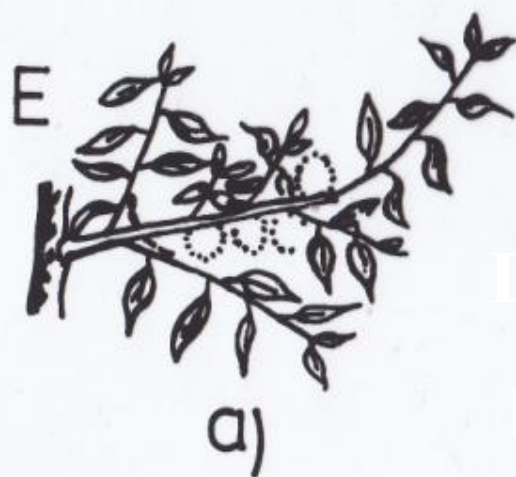
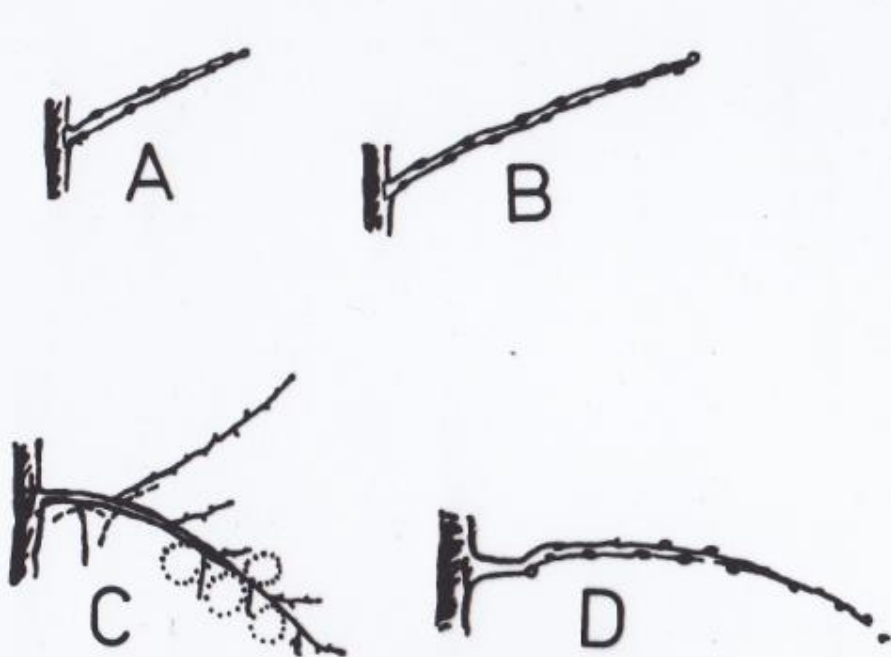
- uplatňujeme principy řezu :
- dlouhý řez – výhony ponechané na plodnost se nezkracují
- krátký řez – každý plodný výhon je zkracován
- zmlazení lze provést až na patu koruny

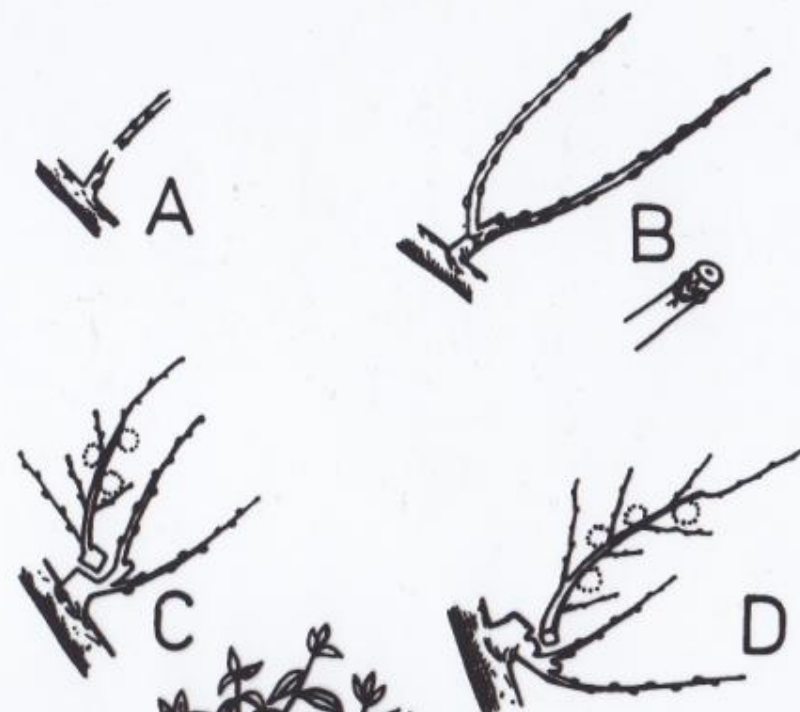

◆ **Dlouhý řez (americký)**

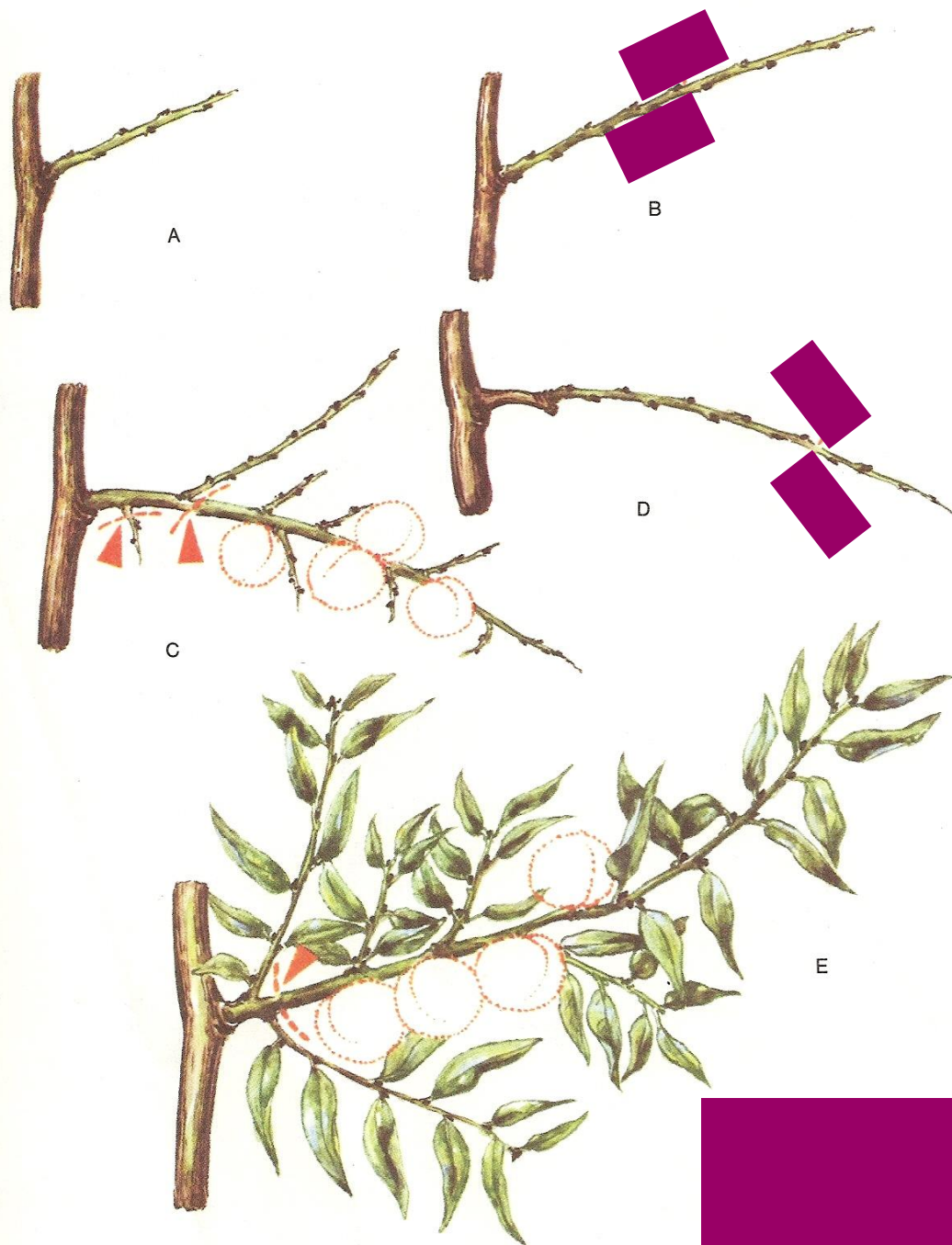
- ◆ plodné výhony se zde ponechávají v přirozené délce bez zakrácení a nevytvářejí se řezem ani náhradní čípky
- ◆ pro tento řez jsou vhodné zejména odrůdy plodící na horních dvou třetinách výhonů
- ◆ regulace plodnosti se provádí probírkou plodných výhonů na vzdálenost 25-40 cm, nadbytečné se odstraňují
- ◆ předčasný obrost na plodném výhonu se odstraňuje, jinak by nedošlo k žádoucímu ohybu výhonu
- ◆ na stanovení optimálního počtu plodných výhonů existuje podrobná metodika, na stromě se ponechává cca 60-120 výhonů podle kondice stromu
- ◆ je žádoucí aby na plodném výhonu nezůstalo více jako 3-4 plody – dodatečná (chemická) probírka plodů

Dlouhý řez
broskvoni

b)

Dlouhý řez broskvoní

◆ **Krátký řez (klasický)**

- ◆ v jarním období se provádí zakracování kvalitních, plodných výhonů tak, aby po řezu zůstalo na výhonu 6-8 párů květních pupenů
- ◆ délka ponechaných letorostů je odlišná podle odrůd, v průměru činí 20-40 cm
- ◆ ostatní výhony seřezáváme na 2-pupenové čípky a nadbytečné odstraníme

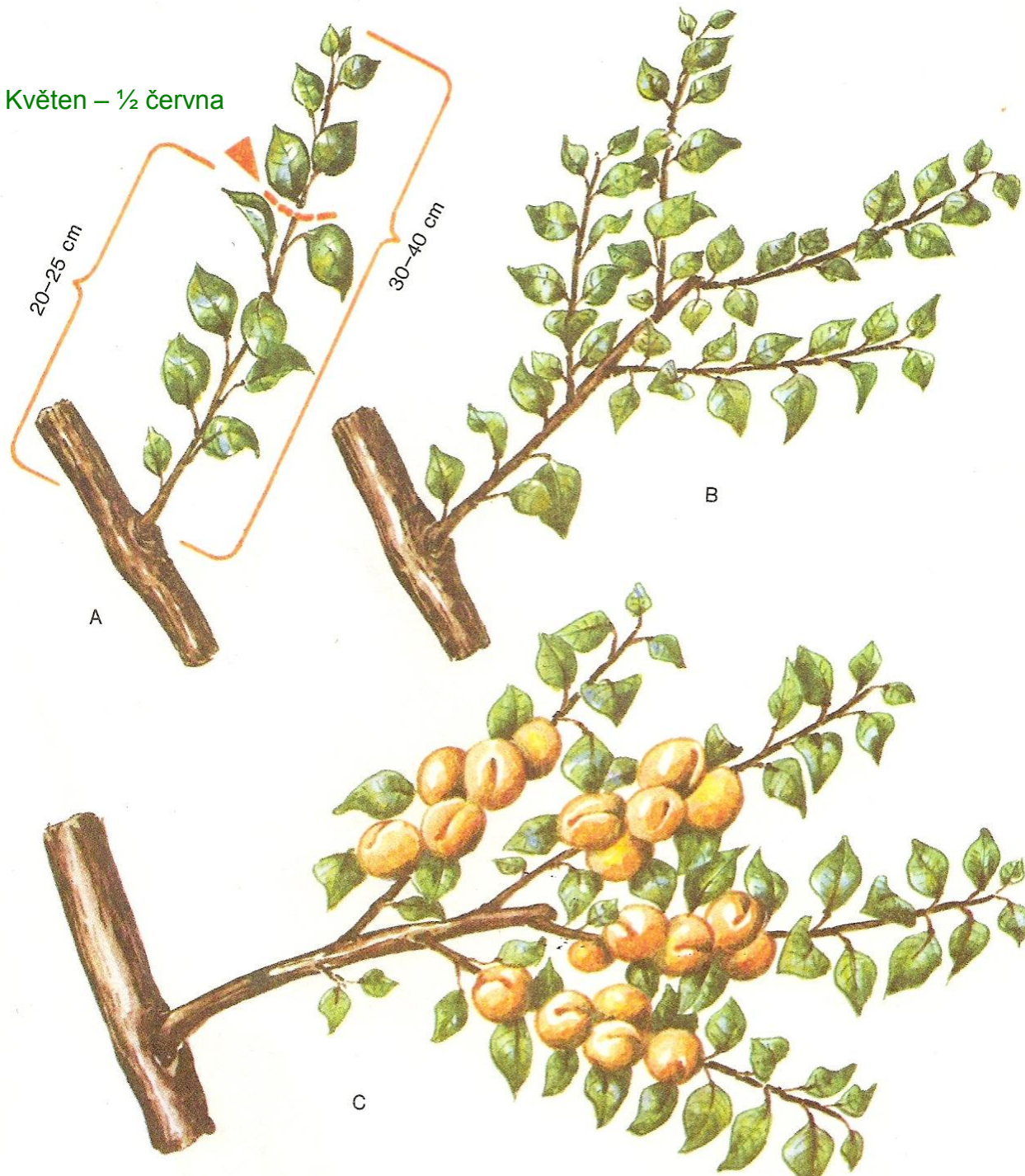
Krátký řez broskvoní

Šittův řez

- ◆ u meruněk je to řez prováděný v období intenzivního růstu, období května až $\frac{1}{2}$ června - zkrácení letorostů v období první mízy o $\frac{1}{3}$ až $\frac{1}{2}$
- ◆ vyvolá novou vlnu růstu postranních výhonů
- ◆ nové přírůstky nejsou napadány houbovými chorobami
- ◆ urychluje se vstup do plodnosti a zvyšuje se počet květních pupenů
- ◆ v předčasných letorostech dochází k **nejhlubší přeměně škrobu na cukry** – významné pro přípravu na zimu – zvyšuje se celkově mrazuodolnost květních pupenů
- ◆ na předčasných letorostech **pozdější kvetení (i několik dní)** – **květy unikají jarním mrazíkům**
- ◆ po pozdě provedeném řezu mnohou ale být květní pupeny nedostatečně vyvinuty
- ◆ snadná práce v době mimo špičku

Květen – ½ června

Šittův řez meruněk

Zahnův řez

Používá se u **peckovin**, zejména u třešní. Požadavkem při pěstování - aby boční větev nebyla při odřezání silnější než polovina hlavní osy pod rozvětvením.

Postupné sesazování nevhodné větve na dlouhý, oslabeně aktivní čípek – různě dlouhá, řezem potlačená část větve.

Dostatečnou růstovou aktivitu čípku udržuje slabší postranní obrost. Délka „živého čípku“ závisí na jeho tloušťce k poměru tloušťky kmene.

Čípek necháváme tím delší, čím tlustší, mladší a aktivnější je větev, která má být odstraněna a čím kolmější je její postavení. **Po několika letech je průměr odřezávaných částí menší než polovina kmene – čípek odstraníme bez nebezpečí infekce klejotokem.**

Záhnův řez – peckoviny

boční větev při odstranění nemá být silnější než polovina hlavní osy

- řez na „**dlouhý, oslabeně aktivní čípek**“
- čípek (pahýl): 30 cm až 1 m
- pahýl odstraníme po zesílení vedlejší větve

Pillar systém

- řez plodonosného dřeva (jádroviny)
- štíhlé vřeteno, palmeta i klasické tvary

jaro

podzim

1. rok

- zakrácení na 2 pupeny
→ výhony s listovými pupeny

2. rok

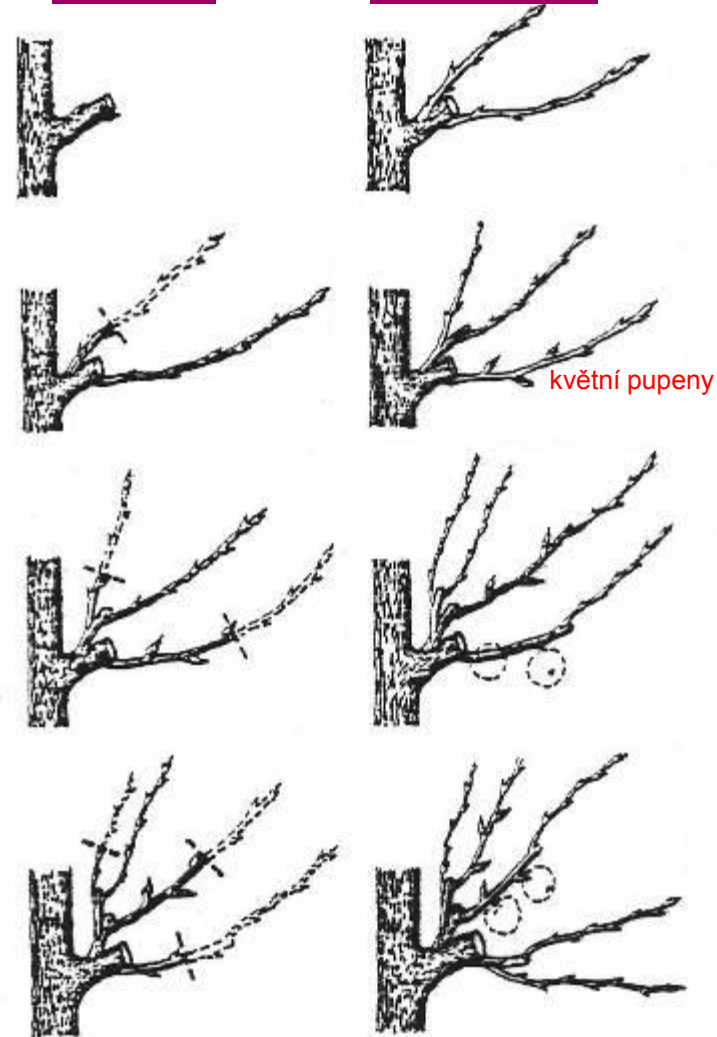
- tvorba květních pupenů

3. rok

- plodnost

4. rok

- odstranění plodonosného dřeva

Děkuji za pozornost